

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Кафедра музичної педагогіки та хореографії

ОП Хореографія. Народна хореографія
спеціальності 024 Хореографія

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

«Магія свята Івана Купала: балетмейстерський реліз»

Пампури Юлії Миколаївни

Науковий керівник:

Юлія РОСТОВСЬКА,

доцент, кандидат педагогічних наук

Рецензент:

Наталія ТЕРЕШЕНКО,

доцент, кандидат педагогічних наук

Допущено до захисту _____

в.о. завідувача кафедри музичної педагогіки та хореографії

доцент **Олена КОВАЛЬ** _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи реалізації кваліфікаційної роботи «Магічність свята Івана Купала очима балетмейстера»	6
1.1 Від прадавнього кореня до сучасної традиції: історична еволюція свята Івана Купала.....	6
1.2 Втілення свята Івана Купала у творах видатних українських письменників.....	12
1.3 Втілення мотивів купальського свята українськими режисерами, художниками, композиторами та балетмейстерами.....	19
Висновки до першого розділу	24
РОЗДІЛ 2. Художні особливості хореографічної постановки «Чари купальського кохання» у контексті кваліфікаційної роботи «Магія свята Івана Купала: балетмейстерський реліз»	27
2.1. Ідейно-тематичний аналіз хореографічного твору.....	27
2.2. Композиційно-архітектонічна будова хореографічної постановки.....	30
2.2. Композиційно-архітектонічна будова хореографічної постановки.....	33
Висновки до другого розділу	36
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	43
ДОДАТКИ	45

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми кваліфікаційної роботи. Українська культура вирізняється надзвичайною різноманітністю, глибиною та багатовіковими традиціями, які формувалися під впливом історичних подій, природного середовища та світогляду нашого народу. Кожне українське свято має свою унікальну атмосферу, символіку та художній потенціал, а календарно-обрядові дійства зберегли не лише обрядові елементи, а й емоційний зв'язок поколінь.

Серед них особливе місце займає свято Івана Купала, яке поєднує в собі уявлення наших предків про очищення, оновлення, силу природи та взаємодію людини з довкіллям. Стрибки через вогонь, купання у воді, плетення вінків, пошуки цвіту папороті, створення купальського деревця — усі ці елементи формують неповторну атмосферу магічності та символізму. Саме ця поетичність і багатшаровість робить купальську тематику надзвичайно цікавою для хореографічного переосмислення.

Така багатогранність традицій робить купальську тематику надзвичайно цікавою для вивчення. Різноманітні пісні, танки обряди, що оповиті містикою та легендами. Саме це і спонукало нас обрати темою нашої кваліфікаційної роботи **«Магія свята Івана Купала: балетмейстерський реліз»**, аби глибше зрозуміти і втілити на сцені особливості цього свята.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в аналізі українського обрядового свята Івана Купала та здійсненні балетмейстерської постановки «Чари купальського кохання».

Завдання роботи:

- проаналізувати історію розвитку свята Івана Купала;
- дослідити втілення свята Івана Купала у творах українських письменників;
- розглянути художні втілення свята українськими митцями;
- здійснити ідейно-тематичний аналіз постановки «Чари купальського кохання».

- розглянути композиційно-архітектонічну побудову хореографічної постановки «Чари купальського кохання» у контексті здійснення кваліфікаційної роботи;
- охарактеризувати музичну основу та сценографію хореографічного твору.

Практичне значення кваліфікаційної роботи. Завдяки продуманому композиційному та сценографічному підходу хореографічна постановка «Чари купальського кохання» має всі передумови для повноцінного сценічного втілення у формі сюїти. Отримані мистецькі, технологічні та балетмейстерські напрацювання можуть стати корисними як для практикуючих хореографів, так і для дослідників танцювального мистецтва. Участь виконавців у постановці сприятиме вдосконаленню їх професійних навичок, розширенню акторської виразності та музикальності.

Просвітницька та виховна роль кваліфікаційної роботи дозволяє глядачам, танцівникам та хореографам глибше поринути у традиційність та ознайомитися із історією свята Івана Купала у контексті сценічного втілення.

Апробація кваліфікаційної роботи. Епізоди хореографічної постановки «Чари купальського кохання» були представлені на IX Міжнародному дитячому та молодіжному фестивалі-конкурсі хореографічного мистецтва «Квітневі викрутаси» (25 квітня 2025р., м. Ніжин) та Всеукраїнському двотуровому хореографічному фестивалі-конкурсу з мистецтва балетмейстера «Покрова-DANCE» (10 жовтня 2025р., м. Ніжин).

Досвід реалізації матеріалів кваліфікаційної роботи відображений у доповідях на II Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток освіти в Європейському просторі: національні виклики та транснаціональні перспективи» (Ніжин, 14-15 листопада 2024 р.) за темою «Сучасні хореографічні реконструкції давньоукраїнських обрядів як інструмент збереження культурної спадщини»; I Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Перспективи розвитку сучасного мистецтва хореографії» (Умань, 14 листопада 2024 р.) за темою: «Свято Івана Купала на сучасній хореографічній сцені: погляд молодого балетмейстера»; на XI Всеукраїнській науково-практичній

конференції «Актуальні питання мистецької педагогіки: сучасний стан перспективи розвитку» (Хмельницький, 4 грудня 2024 р.) за темою: «*Язичницьке свято Івана Купала: приховані таємниці купальських традицій*»; на VII Всеукраїнській студентській науково–практичній конференції «Мистецька освіта очима молодого науковця» (Ніжин, 28 листопада 2024 р.) за темою: «*Свято Івана Купала: історія виникнення та мистецькі втілення*»; IX Мистецько-педагогічних читаннях пам'яті професора О. Я. Ростовського (Ніжин, 28 березня 2025 р.) за темою «*Купальські мотиви у хореографічних творах видатних українських майстрів танцю*»; VIII Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Мистецька освіта очима молодого науковця» за темою «*Втілення свята Івана Купала у творах видатних українських письменників: аналіз першоджерела балетмейстерської постановки*» (Ніжин, 27 листопада 2025р.).

Опублікована стаття: Пампура Ю. Втілення свята Івана Купала у творах видатних українських письменників: аналіз першоджерела балетмейстерської постановки. *Проблеми мистецької освіти та виконавства*: збірник науково-методичних статей / за ред. Ю. Ф. Дворника та О. В. Коваль. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2025. Вип. 15. DOI 10.31654/. С.115-117.

Структура та обсяг пояснювальної записки. Пояснювальна записка складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (16 найменувань), додатків. Загальний обсяг роботи 51 сторінка, з них основного тексту – 42 сторінки.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи реалізації кваліфікаційної роботи «Магія свята Івана Купала: балетмейстерський реліз»

1.1 Від прадавнього кореня до сучасної традиції: історична еволюція свята Івана Купала

У кожного народу в його багатолітній історії є графа, яка відповідає за культуру, традиції, обряди. Часто в цій графі існує щось містичне – те, що наука не може пояснити, те, що укорінилося глибоко-глибоко і передається з вуст в уста багатьма поколіннями. Часто ця графа переплітається із вірою, ще частіше – з віруваннями.

Так, у Японії був поширений синтоїзм – віра в духів природи, ця віра ґрунтувалася на вірі в камі – духів або божеств, які населяють природу, гори, річки, дерева, вітри та навіть неживі предмети; стародавні Вікінги поклонялися Богу – Одіну, а от на території України панувало язичництво, із своїми Богами, ієрархією та звичаями.

Першослов'яни поклонялися упирям і берегиням, Роду і роженицям. Приростаючи до землі, обожнювали Матір Сиру Землю, небо (Сварога), сонце (Даждьбога). Захищали рідну землю, і виникав богатирський епос з величними героями, які побивали зміїв та іншу злу силу. Потім головним богом став грізний Перун, покровитель князів і воїнів.

Утворюється Київська держава, язичництво стає державною релігією. Язичники вважали, що природа сповнена священної енергії, а річки, дерева, вогонь і навіть вітер мали власних духів-заступників. Саме тому багато свят було пов'язано із природними циклами, землеробством та змінами пір року [5, 30-31]

Серед найважливіших свят язичників вирізнялися Коляда, Масляна, Великдень (язичницький, не християнський), Русалії, Купальська ніч та Жнива. Коляда припадала на зимове сонцестояння і символізувала народження нового сонця. Масляна знаменувала перехід від зими до весни, прощання з холодами та підготовку до нового життєвого циклу. Весняний Великдень був святом відродження природи, а Русалії – шануванням духів води та родючості.

Одним із наймістичніших свят була *Купальська ніч*, яка відзначалася у період літнього сонцестояння. Це свято було присвячене воді, вогню, родючості й молодості. Саме в цей час сонце досягало найбільшої сили, природа буяла життям, а люди вірили, що магічна енергія стихій допомагає очиститися, знайти кохання й залучити удачу.

Час літнього сонцестояння наші предки ще називали «воротами людей» або ж «воротами пекла», а їх владикою вважали Семиярила – бога літнього розквіту вогню-сонця. Вони вірили, що у Купальську ніч, з 23 на 24 червня, відбувається його шлюб із богинею води Даною. Також саме тоді, коли вся природа буяє зеленню, бог молодості, родючості та шлюбу Купало скріплює любов'ю серця неодружених молодих хлопців та дівчат, які шукають собі пару.

Наші пращури ще з давніх-давен вклонялися Сонцю, у зв'язку з чим арабський письменник X ст. Аль-Масуді називав їх сонцепоклонниками. В апокрифі XII ст. «Ходіння Богородиці по муках» серед інших богів теж згадується бог Сонце. У церковно-правовому документі середини XVI ст. «Стоглаві» досить докладно описується поклоніння Купалові [10].

У Густинському літописі (1670 р.) вважається, що він був богом земної родючості і з осудженням характеризуються обряди Купальської ночі, як бісівські: *«...з червня 23 дня, звечора збирається простолюд обох статей, плетуть собі вінки з духмяних трав або з коріння. Перев'язавшись перевеслом, розпалюють вогонь, інколи ж ставлять зелену гілку і, взявшись за руки, бігають навколо вогню. Примовляючи до Купала, співають пісень. Потім через той вогонь скачуть, тому бісові віддаючи себе»*. [10].

З історичних джерел відомо, що богу Купалу наші предки приносили в жертву хліб – головний плід землі, а на купальському вогнищі спалювали коней та інших тварин, які символізували Сонце. Також запалювали колесо та скочували його в річку, адже після повороту Сонця на зиму воно опускається з небесної вершини, а його палюче проміння гасить осінній дощ. Кострища в цю ніч завжди запалювали живим вогнем, який видобували сухим тертям пошановані старші люди.

Наші пращури вважали, що саме у загадкову та чарівну Купальську ніч, коли добрі духи змагаються за долю людини зі злими силами аж до третіх півнів, можна на цілий рік охоронити себе і своє господарство від різної нечисті. У народі відомі повір'я про те, що відьми у цю ніч злітаються «на деревину, на тополю високу», або ж летять на свій шабаш до Лисої гори.

У європейській культурі шабаш позначав нічні зібрання відьом, що, за уявленнями середньовічної інквізиції, відбувалися в певні дні – найчастіше у вівторок або суботу. Центральним місцем таких зібрань у східноєвропейській традиції стала так звана Лиса гора. У топографії це зазвичай пагорб чи височина поблизу поселення, позбавлений густої рослинності, що символічно асоціювався з місцем «потойбічної сили».

А у формуванні образу Лисої гори в українській культурі відіграла література та музика XIX ст. Найвідомішим прикладом є симфонічна поема Модеста Мусоргського «Ніч на Лисій горі», а також поезія Миколи Гоголя, зокрема оповідання з циклу «Вечори на хуторі поблизу Диканьки». У цих творах Лиса гора постає як символічний простір зустрічі людини з ірраціональним, демонічним і хаотичним началом.

У культурологічному плані шабаш на Лисій горі можна тлумачити як архетипний образ «іншого світу», що функціонує на межі сакрального й профанного. Він втілює соціально-психологічну потребу у відображенні хаосу, страхів і заборонених бажань у формі колективного міфу.

У рамках цього міфологічного та символічного контексту з'являються конкретні ритуальні практики, спрямовані на контроль або знешкодження «небезпечних» сил. Колективні дії, пов'язані з відьмами та шабашами, часто мали не лише етичний чи страхітливий характер, але й функціонували як механізм соціальної регуляції: через символічне насильство над образом відьми спільнота усвідомлювала межі дозволеного та забороненого, виявляла свій контроль над хаосом і демонічним світом, водночас відтворюючи структуровані форми ритуальної поведінки.

Найбільш типовий спосіб знищення відьми – спалення у вогнищі. З цією метою спалювались спеціально виготовлені ритуальні предмети – символи

купальського обряду: опудало, зрубане і прикрашене деревце, пучки гілок, квітів, зелені, закріплені на палках тощо.

На перетині язичництва і християнства це дійство зазнало невеликих змін. Деякі з них були вимушені, деякі цілком логічні. Після 988 року, коли Володимир Великий хрест в Русь, з'являється тенденція до християнізації цього свята. Церква завжди вороже ставилася (і продовжує ставитись) до Дня Івана Купала. За логікою свято мало зникнути, проте християнські мужі виявилися розумнішими (скоріше, навіть хитрішими) і просто пересунули всі урочистості на два дні календаря (24 червня), прив'язавши його до дня народження Іоанна Хрестителя.

Подібні трансформації на досить ранньому етапі зародження свята поширили теорію, якою сьогодні керуються більшість дослідників. Вони зазначають про те, що Купала – свято християнське, а сама його назва – слов'янська варіація імені Іоанн Хреститель (епітет «баптістич» (Хреститель) перекладається як «купатель, занурювач»). Теорію ж про існування бога земних плодів Купала підтримують неохоче, мовляв, достеменно невідомо, чи існувало взагалі таке божество в слов'янському язичництві [11].

Польський ботанік Мартин, описуючи собутки (польська назва свята) у кінці XVI століття, каже, що дівчата приносили в жертву трави; плели вінки й ними вбирали себе: *«У цей диявольський день розводили вогонь, який добували через тертя дощечок. Це для того, щоб свято було справді диявольським і щоб у ньому брали участь демони. Дівчата співали сатанинські пісні. З ними стрибали від радості дияволи, яким вони молилися, і їх восхваляли, а Бога забували.*

У день святого Івана нікого не було в церкві, бо всі проводили собутки з бісами з усякими безчинствами. Жіноча стать до розпалювання вогню ходила в поле шукати різних трав. Зібрані у цей день трави мали чудесну силу. Найголовніші з них були: Іванів цвіт, лопух, богородська трава і ведмеже вухо. З них дівчата плели вінки, пускали на воду і ворожили по тому, як ті вінки пливли - чий тонує, та з дівчат не вийде заміж. Інші, сплївши вінки з богородської

трави, святити їх у церкві та зберігали впродовж усього року. Із зілля тих вінків напували людей чи тварин під час хвороби...» [5].

Після приходу християнства свято зберегло в собі деякі традиції, тому до нашого часу чи не кожен українець знає, що в Купальську ніч хлопці шукають цвіт папороті, дівчата плетуть вінки, пускаючи їх по воді, молодь стрибає через багаття, перевіряючи на міцність стосунки, а нечиста сила тільки і чекає, аби занапастити життя неосвіченим молодим людям.

У купальських звичаях майже всі обряди пов'язані зі стихіями води та вогню. Ще одним важливим елементом свята є спеціальне купальське деревце – Купайлиця. Це велика гілка, зазвичай вербова або вишнева. Таке «деревце» хлопці ставлять увечері на галявині. Ділянку навколо засипають жовтим піском і вкривають пахучими квітами. Саму Купайлицю прикрашають стрічками, квітковими букетиками та маленькими свічками.

Дівчата повинні «викупати» дерево в хлопців, тобто забрати його в жартівливому змаганні. Часто це супроводжується веселими приспівками-дотепами, коли хлопці й дівчата дразнять одне одного:

*«Ой на городі крокіс, крокіс,
Узяв чорт хлопців та й в ліс поніс.
Ой на городі крокосиця
Узяв чорт хлопців та й носить!» [5].*

Купальське деревце є відгомонам образу «першого дерева», про яке йдеться в давніх колядках. Воно є варіантом символу світового дерева, або Древа життя – мотиву, що трапляється в легендах, казках і широко використовується в народних орнаментах. У таких зображеннях дерево часто поєднується з жіночим образом.

Навколо Купайлиці дівчата й хлопці водять хороводи та співають пісень. За народними віруваннями, у ніч на Купайла розквітає папороть, а знахарі саме тоді збирають лікувальні трави. На ранок люди виходять на височину, щоб зустріти світанок і побачити, як сонце «грає» – переливається різними кольорами. А опісля закінчення дійства, деревце спалювали у вогні або топили у

річці, куди перед цим – або після, в залежності від регіону святкування – пускали вінки.

На свято Івана Купала обрядове багаття пов'язували з культом сонця, тому його зазвичай розпалювали на пагорбах, щоб полум'я здіймалося якомога вище, а у деяких регіонах України купальське вогнище палили поряд з берегом ріки, щоб, перестрибнувши через нього, можна було відразу хлюпнутися у воду. Також із гір спускали палаючі колеса, обгорнуті соломою. Для вогнища збирали різний непотріб: старі речі, солому, колеса, адже разом із цим мало згоріти все нечисте. Кожен мав кинути щось у вогонь, інакше ризикував бути покараним: *«Хто прийде без поліна, той піде без коліна»* [5].

Запалювала багаття зазвичай жінка або дівчина, оскільки вогню приписували запліднюючу силу, а жіноча участь символізувала продовження роду. Саме тому всі молоді жінки та дівчата обов'язково брали участь у святкуванні. Найважливішим ритуалом було «очищення» вогнем, тож люди проводили ніч без сну, водячи хороводи навколо полум'я.

В сучасні дні свято Івана Купала святкують, додаючи дійству масштабів, але зберігаючи основні традиції. В основному у великих містах та селах люди влаштовують ярмарки, концерти, діляться творчістю, але і звертаються до витоків – запалюють багаття, стрибаючи через нього, плетуть вінки, пускаючи по водоймі поруч та поринають у магічність свята.

Наприклад, «Єдиний мистецький простір Чернігівщини» влаштував в місті Чернігові вечір, присвячений дню Івана Купала. В ньому взяв участь такий творчий колектив, як «Сіверські клейноди», що представив невелику концертну програму з піснями, музикою та обрядовими діями. Учасники водили хоровод, розучували стародавні купальські пісні та побутові танці, а в кінці програми стрибали через вогнище.

У заході були представлені автентичні роботи, а гості могли скуштувати традиційні страви та напої, сплести вінок та пустити його на воду в річці Десна, що була неподалік місця проведення дійства. А також послухати міфи і трішки сороміцькі деталі про свято, як-от те, що дівчатам доводилось стрибати через вогнище без нижньої сорочки, а в обряді пошуку папороті насправді містики не

було – так виправдовувалися молоді пари, які хотіли усамітнитись подалі від чужих очей [14].

Особисто мене захоплює історія, традиції нашого народу, пошук того, що сховано глибинно і те, що з кожним роком я можу дізнатись нові деталі до тієї чи іншої історії. А те, що кожна з них оповита загадками та чарами зароджує в мені бажання передати всю цю містичність на сцені: завдяки музиці, рухам та історії, адже за назвою «Івана Купала» ховається багатотисячолітня історія і праця тисячі людей.

1.2 Втілення свята Івана Купала у творах видатних українських письменників

Звичайно ж, що такий великий пласт української культури та обрядів, який містить в собі і містику, і кохання, і єднання з природою, не могли оминати майстри слова, руху, музичні митці. Кожен з них, вірогідно, був зачарований тим, скільки всього в собі таїть свято Івана Купала, і захотів передати хоч краплину того, що дізнався, поділитися цим із світом.

Багато українських письменників неодноразово зверталися до свята Івана Купала, його чарівності, магії та історії, а саме: Микола Гоголь («Вечір напередодні Івана Купала»), Михайло Коцюбинський («На камені»), Григорій Квітка-Основ'яненко («Конотопська відьма»), Олександр Олесь (поезії, зокрема вірші «Купала на Івана»), Тарас Шевченко («Русалка»), Ольга Кобилянська («У неділю рано зілля копала»), Іван Нечуй-Левицький («На кучугурах»), Степан Васильченко («Купальська ніч»).

Видатний український письменник Микола Гоголь згадує свято Івана Купала у повісті «Вечір напередодні Івана Купала» із циклу «Вечори на хуторі біля Диканьки». Цей твір поєднує у собі народні вірування, містичні мотиви та традиційні купальські обряди.

Повість розповідає про юнака Петра, який закоханий у красуню Панночку. Але її батько, багатий козак, не хоче віддавати дочку за бідного хлопця. Петро зустрічає загадкового незнайомця (насправді – чорта), який пропонує йому

багатство в обмін на гріховний вчинок. Петро погоджується і, виконавши диявольську умову, отримує золото. Однак угода з нечистою силою призводить до трагічного фіналу.

Гоголь майстерно змальовує атмосферу містичної ночі на Івана Купала, коли пробуджуються магичні сили. Ось один із фрагментів: *«Ніч Івана Купала!.. Ніч чарівна! Вона осяяна тихим світлом місяця, пересипана тисячами зірок, напоєна пахощами степових трав. Це ніч, коли розпускається чар-зілля, коли нечиста сила блукає по землі...»* [1].

Також письменник згадує купальське багаття та пошуки квітки папороті, яка, за легендою, цвіте лише цієї ночі й дарує тому, хто її знайде, велике багатство та надприродні здібності: *«Коли зійде на небо північний місяць, розквітне серед гущавини лісу вогняна квітка. Але хто її зірве, того чекає страшна доля...»*. [1].

Повість М. Гоголя «Вечір напередодні Івана Купала» – це не просто страшна історія, а спроба передати дух української народної міфології. Митець використовує українські фольклорні мотиви, поєднуючи язичницькі вірування із християнськими уявленнями про гріх і покарання. Твір показує, що бажання легкого багатства та зв'язок із нечистою силою неминуче веде до трагедії. Ця повість є яскравим прикладом романтизму та містичного реалізму Гоголя, де народні традиції оживають і стають основою для захопливого сюжету.

Новела Михайла Коцюбинського «На камені» (1902) описує життя мешканців кримського містечка та передає їхній внутрішній світ через пейзажі й атмосферу. У центрі твору – історія кохання юнака Алі та дівчини Фатьми, які прагнуть бути разом, але їхні долі розходяться через суспільні обставини та традиції.

Події відбуваються біля моря, а одним із ключових моментів є купальська ніч, що стає символом пристрасті, свободи та неминучих змін. Свято Івана Купала відіграє роль тла, на якому розгортається драма героїв. Купальська ніч у Коцюбинського – це час, коли люди відкривають свої справжні почуття, забуваючи про повсякденні заборони. Вогнище, пісні, стрибки через вогонь – усе це створює магичну атмосферу, що захоплює й Алі: *«Високий вогонь танцює*

серед ночі, кидаючи гарячі відблиски на темні обличчя. Люди співають, сміються, стрибають через полум'я – і море віддзеркалює їхній шалений запал» [6].

Алі бачить, як Фатьма, захоплена чарами свята, кружляє у танці, і в ньому наростає почуття, яке він не може більше стримувати. Він наважується зробити крок назустріч своїм почуттям, адже в цей момент здається, що все можливе: *«Ніч світає... Загорілись гори, море і небо... Задзвеніли іскрами пісні та згуки музики. Хлопці перескакують через огнище, а дівчата кидають у воду вінки...» [6].* Проте після цієї магічної ночі реальність повертається. Алі та Фатьма змушені прийняти свою долю, і ніч на Івана Купала залишається лише спогадом – таким же яскравим і швидкоплинним, як полум'я святкового багаття.

М. Коцюбинський використовує купальську ніч не лише для зображення народних традицій, а й як символ пристрасті, змін і неминучості долі. Вогонь – це мить палкої любові, яка може спалахнути, але не завжди може горіти довго. Так само, як свято завершується, залишаючи по собі лише тліючі жарини, так і почуття героїв не можуть існувати у реальному житті через традиції та обставини. Новела «На камені» – це розповідь про нездійсненні мрії, швидкоплинність щастя та приреченість людини, що намагається втекти від своєї долі.

Повість Григорія Квітка-Основ'яненка «Конотопська відьма» (1833) – це сатирично-містичний твір, який висміює забобони, неуцтво та свавілля козацької старшини. Головний герой, сотник Микита Забрюха, отримує наказ від полковника знайти причину неврожаю та невдач у місті Конотоп. Разом із писарем Прокопом Пістряком він вирішує, що винні відьми.

Щоб їх виявити, у місті влаштовують ритуал топлення відьом – жінок кидають у воду: якщо потоне, значить, невинна, а якщо випливе – відьма. Так знаходять Явдоху Зубиху, яку змушують накликати дощ. Водночас сотник дбає про власні справи – хоче одружитися з красунею Оленою, яка його зневажає.

Купальська ніч у повісті зображена як час, коли чаклунки набувають особливої сили. Вірування в те, що в цю ніч можна побачити відьом, використовуються для розгортання сатиричного сюжету. Ось як автор передає

народні уявлення про купальську ніч: *«А то ще до Івана Купала було: сказано, день чарівний. Усі відьми тоді силу мають, що хочеш нароблять...»* [2].

Саме в цю ніч відьми літають на мітлах, крадуть зорі з неба, чаклюють. Сотник Забрюха, будучи людиною недалекою, на повному серйозі вірить у цю магію: – *«На Івана Купала, кажуть, всяка нечисть по землі ходить, відьми літають, русалки на береги виходять...»* [2].

Купальська ніч у творі – це не лише традиційне свято, а символ віри в надприродне, яка може стати зброєю в руках хитрих і підступних людей. Квітка-Основ'яненко майстерно висміює темряву та забобонність, показуючи, що люди самі створюють своїх «відьом» і карають невинних. Повість підкреслює, що замість того, щоб вирішувати реальні проблеми, суспільство шукає винних у надприродному, що робить твір актуальним і в наш час.

У своїй поезії «Купала» український поет Олександр Олесь передає чарівну атмосферу свята Івана Купала, зосереджуючись на його магічному та романтичному характері. Він змальовує ніч, сповнену таємничості, де природа оживає, а люди занурюються у стародавні обряди.

Це поетична картина купальської ночі, коли молодь стрибав через вогнище, шукає квітку папороті та ворожить на кохання:

*«Горить багаття, грає пісня,
Дівчата з сміхом у вінках,
А понад річкою таємно
Летить відьма на волах...»* [8].

У цьому уривку О. Олесь підкреслює дві сторони свята: радість молоді та містичний страх перед нечистою силою, що, за віруваннями, пробуджується в цю ніч. Поет також згадує про пошуки квітки папороті – традиційний мотив українського фольклору. Квітка символізує недосяжне щастя, яке можна знайти лише цієї ночі:

*«А в лісі там, у хащах темних,
Вже розцвіла квітка чудес...»* [8].

У вірші О. Олесь зображує Купала як свято молодості, свободи, кохання, але водночас нагадує про його містичний підтекст. Він передає віру людей у надприродне, яке особливо сильне цієї ночі.

Свою баладу «Русалка» (1837) видатний Кобзар Тарас Шевченко написав під впливом народних вірувань про русалок, які особливо активні під час Івана Купала. У творі розповідається трагічна історія дівчини, яка після смерті перетворилася на русалку. Русалка сумує за минулим життям і прагне помсти. Вона манить до себе людей, зокрема хлопця, який колись її покинув.

Вода у баладі – символ загрози та загибелі, а русалка – дух помсти і скорботи:

*«Сидить русалка на скелі,
Виглядає милого,
А з води сміється хвиля,
Грає світло тихого...»* [13].

Цей уривок передає самотність і печаль русалки, яка вже не належить людському світу. Баладу можна пов'язати з купальською ніччю, коли за народними віруваннями русалки виходять із води та спокушають хлопців, заманюючи їх у річку.

Це перегукується з основним мотивом твору – зустріч людини з містичним світом, що закінчується трагедією. Т. Шевченко передає страх і водночас захоплення магією цієї ночі:

*«Купальська ніч чарує світ,
Русалка кличе у політ...»* [13].

Балада відображає фольклорний мотив загубленої душі, що не знайшла спокою після смерті. Русалка символізує нещасливе кохання, помсту, зв'язок між світом живих і мертвих. Твір Шевченка має містичний характер і нагадує, що навіть найпрекрасніша ніч – Купальська – може приховувати небезпеку для тих, хто не боїться зазирнути у світ надприродного.

Повість знаної української письменниці-модерністки Ольги Кобилянської «У неділю рано зілля копала» (1909) – це психологічно-містична драма, натхненна мотивами українських народних пісень і легенд. У центрі сюжету –

історія дівчини Тетяни, яка закохується в красеня-цигана Юрія. Однак, його зрада приводить до трагічних подій: Тетяна у пориві ревності і болю готує отруту зі зілля, яке традиційно збирають на світанку в чарівні дні, зокрема й на Івана Купала.

У повісті згадується давній звичай збирати зілля у чарівний час, щоб воно набуло магічних властивостей. Купальська ніч була особливою для цього ритуалу, оскільки вірили, що тоді рослини мають найбільшу силу:

*«В неділю рано зілля копала,
А у понеділок його викидала...»* [3].

Цей рядок народної пісні, що став назвою повісті, натякає на зв'язок долі героїні з магією трав. Тетяна шукає порятунку у природі, у чарах, однак її дії призводять не до щастя, а до ще більшої трагедії. Купальське зілля у творі – це символ фатальної сили кохання, що може як зцілити, так і знищити.

Ольга Кобилянська використовує образи купальських вірувань, щоб показати, як пристрасть, ревності та магічна віра можуть змінити людське життя. Купальська ніч у повісті – це не просто народне свято, а момент, коли доля робить вибір за людину.

Повість Івана Нечуя-Левицького «На кучугурах» (1872) розповідає про життя селян, їхні тяжкі будні, а також утиски, які вони переживають через соціальну нерівність. Це твір, у якому зображено різні аспекти українського села та його побут, важливу роль у якому відіграють народні звичаї й традиції, зокрема свято Івана Купала.

Хоча свято Купала не є основним мотивом повісті, Нечуй-Левицький згадує купальську ніч як частину повсякденного життя селян. У цьому контексті свято – символом радості та обрядів, що допомагають людям розважитись і відчути себе частиною природи та родини: *«Звечора купальську ніч огорнув ліс і поле, веселоці та співи... Запалюють багаття й сміються молоді»*.

Цей уривок підкреслює народний настрій і безтурботність, які охоплюють село в цей час. Купальська ніч – це не лише традиційний обряд, а й момент зв'язку з природою, відродження сили і надії.

Також варто згадати про роман «Століття Якова», автором якого є Володимир Лис. В книзі він описує життя одного чоловіка, який пережив дві війни, жив на одному місці, але на територіях трьох держав, паралельно з цим змальовуючи побут селян початка ХХ століття, в якому також є згадка про Івана Купала.

«Гандзю Яків зустрів на перших же вечорницях, котрі після Петрового посту відновилися. Не, на Івана Купайла тоже бачив, али тоді так, очима блимнув на гарнесеньке, хоч і худюще-прехудюще дівчисько, що край галявини стояло, де вони вогонь розклали, щоб стрибати через нього. Не підходило, дивилося. Він стрибнув теж, Мотруну за руку взяв...»

В цьому уривку ми можемо бачити, як святкували Купала в селах на Поліссі, орієнтовно в 1920-1925 роках, що дає змогу уявити та побачити, як свято трансформувалось і яка робота була зроблена, аби ці традиції зберегти до наших днів. [7].

Повість «Купальська ніч» (1910) Степана Васильченка зображує вечір перед святом Івана Купала, коли селяни готуються до традиційних обрядів, сповнених магії та віри в чудеса. Головні герої переживають свої особисті драми та складні стосунки, на фоні яких відбувається святкове дійство.

С. Васильченко акцентує увагу у своєму творі на містичній атмосфері Купальської ночі. Це свято у повісті стає фоном для того, щоб показати людські пристрасті та взаємини: *«Тієї ночі вся природа вивільняється від тяжкої тіні. Навіть вогонь горить не просто, а якимось дивно, чаклунськи...»*.

Свято Івана Купала у повісті має магичне значення: через вогонь та воду герої намагаються позбутися своїх страхів і невдач, а також віднайти своє кохання. Купальська ніч у Васильченка – це час, коли реальність стикається з надприродним.

У своїй хореографічній постановці «Чари купальського кохання» ми також прагнемо втілити всю містичність та передати головні образи свята: нечисту силу, кохання і привоуду. Це, безперечно, величезний культурний спадок, до якого ми можемо звернутися і подивитися на свято Купала з багатьох боків.

Адже саме синтезуючи між собою все побачене та почуте, можна створити щось нове, передати нащадкам знання із вкрапленням свого бачення.

1.3. Втілення мотивів купальського свята українськими режисерами, художниками, композиторами та балетмейстерами

Попри великий вклад у літературу, свято Івана Купала оповите багатьма легендами та містикою, яку багато хто хотів зберегти та поділитися нею на полотні або ж у мистецтві фільму. І не дарма, адже багато режисерів та художників зверталися до цього таїнства задля натхнення.

Так, режисер Юрій Ілленко у своїй стрічці «Вечір на Івана Купала» (1968) екранізував відому вже повість Миколи Гоголя з однойменною назвою. Таємнича фантасмагорія, як називають цей фільм зараз, увібрала в собі всю містику свята, тримаючи глядача в напрузі від початку до кінця [15].

Також за сюжетом повісті Гоголя був створений анімаційний фільм «Квітка папороті» (1979). Режисер Анатолій Грачов, відомий своєю роботою у сфері анімації 1970–1980-х років, у цій стрічці звернувся до образу чарівної квітки, що за народними віруваннями розквітає лише раз на рік і дарує власникові багатство та могутність.

Сюжет мультфільму побудований як морально-дидактична притча: герой, здобувши квітку, поринає у світ спокуси й гордині, але зрештою втрачає найдорожче – власну душу. Візуальна стилістика картини спирається на елементи народної орнаментики та символіки, що надає оповіді експресивності й підкреслює її архаїчний характер.

Таким чином, «Квітка папороті» виступає не лише зразком української анімаційної класики, а й важливим візуальним текстом, який транслює народні уявлення про межу між сакральним і профанним, духовним і матеріальним.

Також важливо наголосити, що популяризація українських обрядів торкнулася не тільки українського кінематографу. Бразильський серіал «Бездушні» (Desalma, 2020–2022, сценаристка Ана Паула Майя, платформа

Globalplay) є показовим прикладом актуалізації українських традицій у світовому аудіовізуальному просторі.

Події розгортаються у вигаданому містечку Брігіда, заснованому українськими емігрантами, де ключовим сюжетним вузлом стає святкування ночі на Івана Купала. Використання слов'янських (зокрема українських) обрядів і мотивів – від містичних ритуалів та пісень до фольклорної символіки – уможливорює трансляцію української культурної спадщини за межами України. Серіал поєднує елементи хорору, містичної драми та сімейної саги, висвітлюючи тему колективної пам'яті та забутих злочинів через призму фольклорних вірувань.

Якщо брати до уваги не саме таїнство, як основу для сюжету, а лиш його мотиви та згадки, то слід згадати за легендарний фільм Сергія Параджанова «Тіні забутих предків» (1965). Хоча тематика фільму пов'язана із гуцульськими обрядами, у останній сцені є лялька-мотанка та купальські мотиви. Всієї купальської ночі там немає, але атмосферу лісових містичних традицій відчує точно, особливо коли дух Марічки, яка втонула в Чорному Черемоші приходить до Івана у формі мавки.

А фільм «Конотопська відьма» (1968, реж. Юрій Ілленко) відтворює колорит українського села XVIII століття та демонструє переплетіння народних вірувань, обрядовості та гумору. Особливу роль у картині відіграють елементи магії та містики, що перегукуються з народними святкуваннями, зокрема Івана Купала, де присутні ритуали очищення через вогонь і воду, гадання на кохання та символічний пошук цвіту папороті.

Події фільму, включно з чаклунськими інтригами та веселими побутовими сценами, підкреслюють народну психологію та ставлення до надприродного, поєднуючи комічний і сатиричний аспект із етнографічною точністю. Таким чином, картина Юрія Ілленка демонструє, як українська культура поєднує фольклор, обряди та містичну символіку в художньому наративі.

Свято Івана Купала, оповите казковою таємничістю, стало джерелом натхнення для багатьох українських живописців, які у своїх полотнах відтворювали атмосферу народних вірувань і магичних ритуалів. У творах

Г. Семирадського, К. Трутовського, І. Просяника, І. Габришина, Т. Дєдової, В. Ульянової та інших митців візуалізовано красу й багатство купальських традицій.

Ліричністю вирізняються роботи художника І. Соколова «Дівчата ворожать у ніч на Івана Купала» та «Ніч на Івана Купала». Своєрідність сільського побуту передано у картині К. Трутовського «Ніч під Івана Купала». Важливе місце в тематиці свята посідає творчість Т. Дєдової, яка не випадково присвятила купальській ночі дві свої роботи (1991 і 1999 рр.), адже для художниці тема кохання має особливу значущість.

Мотиви народних розваг знаходять відображення у картинах І. Габришина «На Івана Купала», О. Мороз «На Івана, на Купала» та І. Просяника «Купайло». У полотнах С. Чуприни «Вечір на Івана Купала» та «В день на Івана Купала» простежується звернення до дохристиянських ритуалів, що згодом заборонялися церквою. На основі легенд, переказів та пісень І. Лисенко створив цілу серію історико-етнографічних полотен, серед яких вирізняється «Ніч на Івана Купала» [12].

Серед митців різних жанрів до цього величного українського свята звертались і композитори. І серед усіх можна виділити одного, а саме Є. Станковича та його фольк-оперу «Коли цвіте папороть». Прем'єра опери була запланована ще в 1979 році у Палаці «Україна», однак через політичні обставини вона була заборонена радянською владою.

Лише в 2011 році відбулася перша концертна версія опери під керівництвом диригента В. Сіренка. Повна сценічна прем'єра відбулася в 2017 році у Львівському національному академічному театрі опери та балету імені Соломії Крушельницької, за участю понад 400 осіб, включаючи солістів, хор, балет та симфонічний оркестр.

Декілька поколінь українців з нетерпінням чекали на постановку, яка майже 40 років тому мала потенціал стати світовою сенсацією та започаткувати новаторський напрям у музиці – фольк-оперу. Опера була створена за замовленням французької компанії «Алітепа» для Національного заслуженого

академічного українського Народного хору імені Г. Верьовки після їхніх тріумфальних гастролей у Франції.

Тоді ще молодий композитор Євген Станкович здійснив надзвичайно сміливий творчий експеримент, об'єднавши традиції неповторної народної співочої культури з авангардними симфонічними звучаннями. [16].

Якщо говорити про сучасність, то в інтернет-просторі також можна зустріти зразки музичних композицій, варіації на тему купальського свята або навіть цілі концерти колективів, присвячені саме цьому обрядовому дійству.

Слід виділити ще І. Захаржевського, який створив хорову композицію «Купала на Івана» для виконання акапелла, поєднуючи українську традиційність із сучасністю. О. Кабанов – український музикант, композитор та виконавець, який активно працює у театральному та кінематографічному середовищі. Його композиція «Oh, na Ivana na Kupala» увійшла до альбому «On the Wings of the Renaissance», а її звучання, в порівнянні з минулими композиторами, відчувається свіжим та цікавим [9].

Якщо занурюватись у сучасність і брати до уваги останні релізи виконавців останніх років слід згадати колаборацію з німецькою співачкою Ela, яку організували українські композиторки та співачки Jerry Neil спільно з Alyona Alyona. Взнявши за основу традиційний мотив, обплівши його традиціями та створивши гарний відеоряд, виконавиці створили гарний продукт, який вподобали слухачі.

Використання образів Івана Купала у музичних творах продемонструвало, як фольклорні мотиви можуть оживати через звук і ритм, перетворюючись на виразні емоційні картини. Ця музична інтерпретація відкрила простір для подальшої адаптації обрядової тематики в сценічних формах, створивши природний перехід до балетного мистецтва, де ті самі легенди та символи отримували тілесну, хореографічну інтерпретацію [4].

Перш за все, так як хореографічне мистецтво має характер синкретичний, поєднуючи в собі багато видів мистецтва, слід знову згадати про фольк-оперу «Коли цвіте папороть» (2017). Вистава поєднує українські обряди святкування

Івана Купала з історичними подіями, включаючи боротьбу українського народу та події Революції Гідності.

Маючи насичену історію створення, купу заборон на перешкод на шляху від ідеї до втілення її на сцені – безліч людей, об'єднавшись, змогли створити продукт, який і до сьогоднішніх днів викликає мурахи по шкірі. Балетмейстром-постановником фольк-опери Євгена Станковича «Коли цвіте папороть» є Анатолій Шекера (у прем'єрі 1977 року). Натомість, Сергій Наєнко та Шошин Артем є балетмейстерами-постановниками нової версії вистави у Львівському національному театрі опери та балету, яка побачила світ у 2017 році [4].

Українське хореографічне мистецтво та його митці часто звертаються до культурної спадщини. Занурюються в таїнства обрядів, свят, традицій, аби потім, синтезуючи це, вивести на сцену. Саме тому часто можна побачити хореографічні постановки на тему сватання, весілля, а якщо брати до уваги трудову діяльність, то це період збору урожаю восени, жнива. Також слід зазначити хореографічні композиції на тему Різдва, Стрітєння, які тісно переплітаються з природою. Саме таким натхненником і є свято Івана Купала.

У багатьох самодіяльних колективах, колективах академічного рівню і вище, балетмейстери-постановники можуть взяти ідею купальських свят як основу для концертних номерів. І це є великим плюсом, адже діти, якщо це дитячий хореографічний колектив, змалечку вивчають культуру, мають змогу «пострибати через вогнище», зануритись у цей міфічний світ. А відомі українські академічні колективи популяризують культуру, залучають до вивчення спадщини та культурних цінностей.

Наприклад, Український академічний фольклорно-етнографічний ансамбль «Калина» використав свято як основу для створення концертної програми, ввівши її в репертуар літнього обрядового циклу. А Чернігівський академічний народний хор використав мотиви свята для показу театралізованого дійства «В ніч на Івана Купала», балетмейстер-постановник Єрмак Вікторія. Також глибше занурився в традиції В'ячеслав Вітковський, створивши магічну

постановку із трьох частин для Академічного ансамблю пісні і танцю «Сіверські клейноди», поєднавши давні уявлення, легенди та мелодії в одне ціле.

Таким чином, святкування Івана Купала у хореографічному мистецтві України виступає не лише як художній сюжет, але й як інструмент збереження культурної пам'яті. Через сценічну інтерпретацію обрядових практик народного свята відтворюється соціально-культурний контекст, передаються символічні значення та відображаються цінності, притаманні українському етносу.

У ширшому культурологічному вимірі, включення теми Івана Купала у професійний балет дозволяє українському мистецтву демонструвати здатність до адаптації та інновацій, зберігаючи при цьому автентичність та етнічну ідентичність. Ця інтеграція традиційних мотивів у сучасну хореографію створює платформу для подальшого дослідження народної символіки, а також сприяє поглибленню розуміння взаємозв'язку між минулим і сучасним у контексті національної культури.

Як молодий балетмейстер, що теж прагне створити щось нове та незвичне, ми теж звернулися до мотивів купальських свят. Беручи за основу традиції та обряди, народні рухи, фольклорні джерела, своєю постановкою ми прагнемо розширити світогляд як виконавців, так і глядачів. Ми маємо надзвичайно важку і відповідальну задачу – передавати з покоління в покоління знання і красу, які наші предки зберегли. Тому ми б хотіли, аби ця пам'ять не зникла, і, сподіваємося, так і буде.

Висновки до першого розділу

1. Визначено, що свято Івана Купала має давнє язичницьке походження та є одним із найяскравіших обрядів українського календарного циклу. Воно сформувалося на основі вірувань давніх слов'ян, пов'язаних з ушануванням природних сил, культом Сонця, води, родючості та уявленням про очищення через контакт зі стихіями. Сукупність цих обрядових дій показує, що вони походять із цілісної системи давніх язичницьких вірувань, притаманних

аграрним спільнотам. У таких суспільствах міфологічні уявлення про світ мали важливе значення та допомагали суспільству впорядкувати сезонні звичаї.

Після прийняття християнства купальські звичаї не зникли, а трансформувалися. Внаслідок цього сформувався синкретичний комплекс обрядів, у якому язичницькі символи співіснують із християнськими інтерпретаціями. Такий характер змін підтверджує здатність народної культури до адаптації та збереження функціонально значущих елементів традиційної обрядовості. Відтворення цих обрядів у сучасній культурі підтверджує їхню стійкість, глибоку укоріненість у народному світогляді та високу художню цінність.

Збереження і відтворення цих практик у формі фольклорних дійств, мистецьких реконструкцій і святкових заходів підтверджує їхню стійку присутність у культурній пам'яті та значущість для формування української національної ідентичності. Обрядова спадщина Івана Купала постає як системний елемент нематеріальної культурної традиції, що зберігає релевантність у контексті сучасних культурологічних досліджень.

2. Проаналізовано, що історіографічні матеріали, літописні свідчення, етнографічні описи та фольклорні записи XI–XVI століть репрезентують багатовимірну символіку свята Івана Купала. І саме це розмаїття ідей та традицій спонукало авторів та письменників використовувати мотиви та образи свята у своїх творах, а також як брати їх як за основу, так і згадувати у контексті творів.

Мотиви купальської ночі отримали яскраве художнє відображення в українській літературі різних епох. Твори М. Гоголя, М. Коцюбинського, Г. Квітки-Основ'яненка, О. Олеся, Т. Шевченка та інших митців засвідчують, що Івана Купала стало важливим джерелом творчого натхнення. Автори використовували містику, символізм і поетику свята для розкриття складних людських переживань, тем кохання, боротьби добра і зла, внутрішніх страхів, моральних дилем і доленосних виборів.

Літературний інтерес підкреслює не лише глибину та багатозаровість купальських традицій, а й їх здатність формувати особливий культурний контекст, що впливає на світоглядні установки та художні пошуки українських

письменників. Звернення митців до купальської символіки й обрядовості як в давнину, так і в сучасний час свідчить про те, що ця традиція продовжує бути джерелом натхнення, осмислення національної ідентичності та творчого переосмислення давніх міфологічних мотивів у сучасному літературному дискурсі.

3. Проаналізовано, що багато фольклорних матеріалів стали основою для популяризації свята в культурному масштабі. Тема використовується у фільмах кінорежисерів Ю. Ілленко «Вечір на Івана Купала» та А. Грачова «Квітка папороті», змальовується у картинах художників І. Габришина «На Івана Купала», О. Мороз «На Івана, на Купала» та інших; знаходить своє відображення в піснях, операх; оживає на сцені у вигляді хореографічних постановок, зокрема у фольк-опері «Коли цвіте папороть»; мотиви свята відображаються у піснях Jerry Heil, Alyona Alyona та Ela «KUPALA», Олексія Кабанова «Oh na Ivana na Kupala».

Образи купальських обрядів є універсальним джерелом натхнення для митців різних напрямів. Широке використання фольклорного матеріалу стимулювало переосмислення свята та формування власного художнього бачення у культурних діячів. Купальські обряди вирізняються багатогранністю, яскравістю, символічною насиченістю та естетичною привабливістю, що робить їх органічним елементом будь-якої творчості – від літератури і живопису до музики та хореографії.

Цей процес свідчить про постійний розвиток культурної пам'яті та історії мистецтва: із часом з'являються нові митці, які вносять у традиційні образи власну рефлексію, інтерпретації та новаторські підходи. Такі художні переосмислення дозволяють розширити знання про культурну спадщину, збагачують світобачення та уяву, забезпечують живий, динамічний зв'язок між поколіннями та сприяють формуванню глибшого розуміння національної ідентичності через мистецтво.

РОЗДІЛ 2. Художні особливості хореографічної постановки «Чари купальського кохання» у контексті кваліфікаційної роботи «Магія свята Івана Купала: балетмейстерський реліз»

2.1. Ідейно-тематичний аналіз хореографічного твору

Тема: Обрядове свято Івана Купала та його балетмейстерське втілення.

Ідея: Ґрунтовніше розкрити дійство купальського свята, його обрядові риси та символічні значення. Через пластику танцю передати взаємозв'язок людини та природи, поєднуючи магічне з реальністю, а також молодецькі стосунки у контексті народних звичаїв.

Надзавдання: Через хореографічну лексику передати атмосферу містики, чарівності, наповнивши його хореографічним змістом, що відображає елементи нічного дійства, людських зв'язків, почуттів та емоцій.

Конфлікт: Боротьба відбувається між неприродними персонажами – Потойбічними Силами, що постають у подібі русалок і мавок, які прагнуть заманити людей у свій світ, – та людськими силами, на боці яких стоїть світанок, що змушує потойбічних істот покинути місце дії.

Наскрізна дія: У хореографічній постановці розкривається постійний зв'язок людини з природою, що тісно переплітається з взаєминами молоді. Через увесь танець прослідковується відчуття магічності й святковості, утверджується шанування традицій, звичаїв і обрядів наших предків.

Час дії: Свято Івана Купала (ніч з 21 на 22 червня).

Місце дії: Україна.

Форма: Хореографічна сюїта.

Стиль: Народний стилізований танець.

Жанр (за драматургією): Лірико-драматичний.

Лібрето

Вечір напередодні святкування Івана Купала. Молодь збирається на галявині біля річки, хлопці залицяються до дівчат, граючись з ними, дівчата збирають квіти та трави в маленькі букети, всі з нетерпінням чекають дійства. Кожен хлопець знаходить собі дівчину, запрошуючи їх до танцю. Вже на землю спустилася Петриківська ніч.

Дівчата, зібравши квіти, починають водити хоровод навколо Мареноньки – зрубаного хлопцями деревця, найчастіше вишні або верби, прикрашаючи його квітами, а згодом і стрічками та вінками, які вони сплели напередодні свята. Хлопці повертаються, знов кружляючи навколо дівчат, але один з них змінює одну дівчину на іншу. Зрозуміло, що обрана спершу дівчина засмучується, але все таки вирішує надати йому шанс виправитись.

Вони танцюють удвох, передаючи закоханість, хоча в серці дівчини печаль стає дедалі більшою. Хлопець дарує їй вінок, і дівчина вирішує повернутись на галявину, аби зробити йому подарунок, тому просить хлопця трохи зачекати.

Але неочікувано перед ними з'являється вона – Потойбічна Сила в образі гарної, хоча і химерної дівчини. Вона бачить, що хлопець сам, тому використовує свої чари, аби закохати його у себе, і в неї це виходить. У момент, коли дівчина повертається, хлопець повністю зачарований, але разом із дівчиною приходить і вся молодь, яка бачить на власні очі всю картину: і хлопця, і дівчину, і Потойбічну Силу.

Молодь вирішує прогнати її, але з нізвідки з'являється підмога – ще більше «дівчат», які бажають отримати панування над усіма. Починається протистояння, в ході якого Потойбічні Сили зачаровують хлопців, а дівчата лякаються тому, що не зможуть їх повернути.

Свято продовжується запалюванням вогнища, змушуючи закоханих стрибати через нього. Всі перестрибують, міцно тримаючись за руки, але одна з пар ні – їх руки роз'єднуються, як знак того, що кохання несправжнє. Дівчина засмучуючись тікає від хлопця, але він біжить за нею. У цей час на галявині

з'являються перші ранкові промені сонця, які змушують Потоїбчні Сили покинути місце дії.

Настає чарівний час, коли пари відправляються на «пошуки цвіту папороті», але згодом закохані розуміють, що це всього лише легенда, і чарівної квітки, яка наділяла того, хто її знайде величчю та силою, не існує. Але натомість вони знайдуть інше диво – кохання, яке у ранковому сяйві стане ще більш магічним та чарівним.

Під кінець святкування дівчата беруть вінки із свічками, які плели та запалювали для Мареноньки, та пускають їх по воді, повертаючись до хлопців у танок. Вінки не потонули, адже кожен знайшов того, який йому судилося. З першими променями сонця свято завершується.

Дійові особи та їх характеристика

Молодь — хлопці та дівчата, які з давніх-давен збираються на купальське свято, виконують обряди та шанують традиції. Вони – уособлення життєвої енергії, чистоти й романтики. Веселі, щирі, наповнені азартом та очікуванням дива. Перебувають у кількох емоційних станах: на початку проїняті передчуттям свята й легкою радістю; у середині – заряджені духом суперництва, боротьби та внутрішнього напруження; наприкінці ж стають невіддільні почуттю кохання, відкриваються емоціям та слідує за покликом серця. У їхніх рухах – щирість, сила та юнацька свобода.

Потоїбчні Сили — згуртований містичний образ русалок та мавок, які набули зовнішності юних дівчат, щоб зачарувати хлопців і зтягнути їх у свою стихію. Вони хитрі, підступні та загадкові, мають химерну, трохи нереальну вроду, що водночас приваблює й насторожує. Їхня поведінка двоїста: зовні ніжні й лагідні, але всередині керуються темними намірами – переманити хлопців до себе шляхом зваблення та втоплення у річці. Їхній рух плавний, неземний, часом неприродно м'який – такий, що одразу видає їх надлюдську природу.

2.2. Композиційно-архітектонічна будова хореографічної постановки

Хореографічна драматургія постановки

Експозиція: Ніч. Петриківка огортається таємничим сяйвом літнього свята. Молодь збирається на галявині: дівчата плетуть вінки, хлопці приносять трави та готуються до обрядового дійства. У загальному русі святкової метушні вирізняється закохана пара, що пробігає повз, сповнена радості й ніжності. Та згодом хлопець віддаляється, вирушаючи до іншої, і в просторі народжується перша тень емоційного конфлікту.

Зав'язка: Хоровод. Дівчата прикрашають деревце Купайлицю. Одягають на гілки стрічки, приносять вінки із свічками. Під кінець приходять хлопці, і одна з дівчат бачить того, в котрого закохалася – а він вже з іншою. Вона засмучується.

Розвиток дії:

I ступінь: Дівчина перебуває в глибокій печалі, навіть подумує втопитись від горя, але в останній момент вирішує, що не варто цього робити. В цей час з'являється хлопець, який дарує дівчині вінок і вона вирішує дати йому другий шанс.

II ступінь: Поки дівчина збирає трави для вінка, виходить Потойбічна Сила яка зачаровує хлопця кружляючи з ним в танці. Згодом приходять і дівчина, яка бачить цю картину та знову поринає у печаль.

III ступінь: Молодь, бачучи що коїться, поступово з'являється на галявині і розуміє що до них завітала нечиста сила, яку треба перемогти будь-яким чином.

IV ступінь: Починається боротьба між містичними потойбічними силами та молоддю. Кожен жадає отримати панування над усіма, нечиста сила запалює вогнище, змушуючи пари стрибати через нього, і їм майже вдалося посіяти хаос між усіма, але настає ранок, що змушує потойбічні сили зникнути з галявини.

Кульмінація: Настає світанок. Час, коли магичність переплітається з реальністю. Пари вирушають на пошук містичної квітки – папороті, згодом розуміючи, що знайти її неможливо, адже вона поруч. І назва їй – кохання.

Розв'язка: Святкування завершується невеликим дійством, дівчата пускають вінки по воді, хлопці згодом їх знаходять. Всі вирушають у невеликий танок, адже Потойбічні Сили переможені, а магія свята повністю огорнула Молодь.

Музична драматургія

Основні частини	Такти	Хронометраж
<i>Експозиція</i>	12	01:30 с.
<i>Зав'язка</i>	20	01:32 с.
<i>Розвиток дії</i>		
<i>I ступінь</i>	17	1:18 с.
<i>II ступінь</i>	38	1:26 с.
<i>III ступінь</i>	6	0:11 с.
<i>IV ступінь</i>	16	1:10 с.
<i>Кульмінація</i>	16	01:10 с
<i>Розв'язка</i>	30	02:00 с.
Тактів	155	10 хв. 25 с.

Упорядкованість танцювальних епізодів

Епізод 1: Вечір перед святкуванням.

Молодь на сцені в статичній картинці, яка згодом оживає. Починається підготовка до святкування. Дівчата, спілкуючись, плетуть вінки, хлопці зносять гілки для багаття. Деякі дівчата привертають увагу до себе, красуючись квітами. Один із хлопців вирішує пожартувати над дівчиною – переслідуючи її, викрадає вінок. Пританцювуючи перед юнаками, одна з дівчат набирає воду в глечик та

дає напитись. Згодом усі рушають у танок – кожен хлопець із дівчиною, до якої залицявся.

Тривалість: 01хв.30с.

Епізод 2: Хоровод

Дівчата прикрашають деревце Купайлицю квітами, які назбирали, нав'язують на його гілки стрічки, а згодом покладають біля неї вінки зі свічками. У повітрі панує молодецький настрій: дівчата радіють, що беруть участь в обрядовому дійстві, і згодом до них приєднуються хлопці. Але серед гурту є той, хто обирає іншу дівчину, засмучуючи своїм вчинком першу.

Тривалість: 01хв.30 с.

Епізод 3: Танець пари та Потойбічної Сили

Після веселого дійства одна з дівчат лишається сама наодинці та корить себе за те, що закохалася в невірного. Вона заглядає в колодязь, який так і вабить її в свої глибини, але, схаменувшись, вирішує дати юнакові ще один шанс. І ось з'являється хлопець, який дарує дівчині вінок. Щаслива від цінного подарунку, дівчина вирішує зробити сюрприз і тихенько зникає зі сцени.

У цю мить виринає Потойбічна Сила. Побачивши хлопця та те, що нікого немає поруч, вона вирішує його зачарувати й переманити у свій світ, а також втопити дівчину в колодязі. І їй це майже вдається, якби не молодь, що повернулася на місце дії.

Тривалість: 03хв. 31с.

Епізод 4: Конфлікт

Молодь злякана, але вирішує згуртуватися і рішуче прогнати нечисть. Та з боків з'являються ще істоти, які відганяють дівчат і чарують хлопців, беручи верх над святкуванням. Потойбічна Сила сіє хаос у середині ночі: запалює кострище, через яке стрибають пари, міцно тримаючись за руки. Перестрибують не всі - одна з пар не витримує, і їхні руки розчіпляються. Дівчина засмучується, а хлопець вирішує піти за нею. На сцену поступово сходить світанок.

Тривалість: 01хв.12с.

Епізод 5: Світанок

Нечисть злякана, адже з приходом світла їхня сила слабшає. В подобі дівчат вона покидає галявину, на якій лишаються зачаровані коханням пари. У кожної з них своя історія та почуття, але фінал один для всіх — щасливий. Під кінець святкування дівчата пускають вінки по воді, а хлопці відшуковують їх, таким чином перемагаючи зло і знаходячи щастя у вигляді кохання.

Тривалість: 02хв.15 с.

2.3. Характеристика музичної основи хореографічного твору та сценографія

Музика завжди є невід’ємною частиною хореографічної постановки. Добре підібраний музичний матеріал гарно підкреслює та влучно відтворює настрої, які вирішив втілити балетмейстер. Музичною основою моєї постановки стали епізоди з фольк-опери «Коли цвіте папороть» Євгена Станковича – унікального твору, написаного для Національного заслуженого академічного українського народного хору імені Григорія Верьовки. У фольк-опері поєднуються народні інтонації, автентичні обрядові мотиви та сучасна музична мова, що дозволяє створити особливу багатшарову атмосферу, надзвичайно близьку до тематики свята Івана Купала.

Для перших двох епізодів я використала композиції із другого акту фольк-опери «Та й петрівня зозуленько» та «Коло Мариньки ходили дівоньки». Спочатку музика звучить тихо, приглушено, згодом занурюючи слухача в атмосферу чарівності завдяки різноманітним шумовим та ударним інструментам, а також вокальної партії солістки.

Після чого настрої музики змінюються на більш урочисті, коли дівчата починають водити хоровод навколо Купайлиці. Саме тут в музиці на перший план виходять духові інструменти, а на фоні все ще звучать дзвоники, не даючи забути про те, що магічність переплітається із реальністю.

Наступний епізод, коли на сцені лишається дівчина з хлопцем, котрого буде «затягувати на той бік» Потойбічна Сила, відбувається під композицію «Ой, глибокий колодязь». Тут також провідною роллю є солістка, яка виконує вокальну партію під мінімальний музичний супровід.

Коли з'являється «нечисть», то музика стає більш темною та зловісною – вступає хор, звучать ледь помітні ударні інструменти. Під кінець епізоду музика стає тихішою, адже на сцені з'являється молодь, яка затамувавши подих, споглядає шокуючу картину.

Після короткої паузи пролунає фрагмент з другого акту – «Відьомські купала». Цей музичний епізод різко контрастує з попереднім і наповнює сцену вибуховою енергією. На перший план виходять ударні інструменти, які роблять атмосферу ще напруженішою. У ході боротьби головних персонажів звучать жіночі вокальні партії, які підкреслюють відьомські настрої своєю експресивністю та різкістю. Загальна музична картина стає хаотичною, гучною та об'ємною, передаючи емоційність епізоду.

Наступний епізод повністю відрізняється музично від попереднього. Він має назву «Цвіт папороті» та неквапливий характер. На початку домінує звучання хору, магічне та загадкове, яке готує глядача до розкриття чогось секретного. Гучність звуку посилюється, і невдовзі до голосів додаються музичні інструменти, закінчуючи епізод плавним звучанням арфи. Саме це відображає символічний характер епізоду: чарівний та містичний.

Останньою з композицій є пісня «Заплету віночок». Після таїнства пошуку цвіту папороті музика звучить спокійно, подекуди піднесено та святково. Вокал підкреслюють музичні інструменти, такі як скрипки, трикутники, посилюючи атмосферу чарівності. Варто також зазначити, що на фоні майже кожного епізоду та композиції завжди можна почути дзвіночки та різноманітні шумові інструменти.

Музичний розмір – 4/4.

Темп: від помірного до швидкого та знову до помірного.

Характер музики: глибинний, спокійний, магічний.

Сценографія даної постановки відображає атмосферу свята, літній вечір та спокій. Реквізити доповнюють сцену, підкреслюючи настрої. Центральним атрибутом постановки є деревце Купайлиця, увібране в листя верби, квіти та подекуди ягоди. Воно має велике значення у контексті свята, навколо нього дівчата водять хоровод, поступово прикрашаючи його ще більше.

Гілля та дрова для майбутнього кострища, які назбирали хлопці для нічних гулянь, також знаходяться недалеко від дерева, як і пучки квітів, що хаотично розміщені на сцені, які потім впродовж першого епізоду будуть збирати дівчата. Вінки із вставленими всередину них свічками – також важливий символ свята. Спочатку дівчата виносять їх до Купайлиці, а згодом пускають по воді, відображаючи один з головних традицій купальської ночі.

Також дівчата зав'язують на гілках деревця стрічки – тонкі смужки тканини різних яскравих кольорів, роблячи композицію Купайлиці більш пишною. Вони з'являються ніби нізвідки, додаючи постановці магичності та таємничості, але стаючи важливою складовою обрядового дійства.

Важливим доповненням до хореографічної постановки є використання проєкційного фону з картинками, які перегукуються із кожним епізодом, підкреслюючи його настрої, атмосферу та містичність.

Освітлення

На початку сцена яскраво підсвічена з усіх боків, підкреслюючи загальну картинку та усіх виконавців на сцені, світло яскраве, помірне. У момент, коли на сцені лишається пара, світло підкреслює тяжкий настрій закоханих: стає більш приглушеним та темним, а коли з'являється Потоїбчна Сила, світло набуває яскравості, насичених червоних кольорів.

Під час головного конфлікту між персонажами світло підкреслює хаотичність. Різке та швидке миготіння, різнокольорова палітра огортає виконавців, додаючи боротьбі напруженості. Але коли настає ранок і все близиться до фіналу, світло стає спокійним, як на початку, передаючи атмосферу помірності та щастя, адже добро знову одержало перемогу.

Костюми

Молодь вдягнена в легкі костюми, світлі тканини, які підкреслюють їх позитивний характер. Дівчата в довгі вишиті сукні, волосся заплетене в коси, на талії тонкий червоний пояс, хлопці в вільних сорочках та штанах світлого кольору, також із червоними поясами.

Потойбічні Сили в подібні дівчат одягнені в довгі сукні, на яких видніються елементи їхнього місця перебування. Зелені, чорні, білі елементи тканини у вигляді моху, бруду та павутини створюють картинку важкості, спрямовані на те, аби злякати позитивних персонажів. Також їхнє волосся розплетене, але в ньому також є елементи зеленого кольору, листя та водоростей.

Висновки до другого розділу

У процесі реалізації хореографічної композиції, присвяченої магічності ночі Івана Купала, було повністю розкрито її художній зміст та образну специфіку. Постановка поєднує традиційні обрядові мотиви зі сценічною динамікою, дозволяючи передати атмосферу купальської ночі – її містичність, урочистість та особливий зв'язок молоді з природою.

Завдяки використанню обрядових елементів – хороводу навколо купайлиці, плетіння вінків, народних гулянь та появи потойбічних сил – вдалося передати сюжетну лінію, що відображає протистояння чарівної сили темряви та очищувальної сили світанку.

1. Під час підготовки кваліфікаційної роботи нами визначено *тему* (обрядове свято Івана Купала та його балетмейстерське втілення) та *ідею* (грунтовніше розкрити дійство купальського свята, його обрядові риси та символічні значення), *конфлікт хореографічної постановки* (боротьба між неприродними істотами та молоддю). *Лібрето* постановки побудоване на символічному зіставленні людського та надприродного.

У ньому простежується шлях молоді через купальські обряди до моменту випробування, коли нечиста сила намагається підкорити одного з юнаків. Однак світанок, який у традиції символізує перемогу світла над темрявою, повертає гармонію та відновлює природний порядок. Кожен епізод – від хороводів і свята до появи потойбічних сил – має власну емоційну напругу та художню логіку, що забезпечує цілісність композиції.

2. Сформовано композиційно-архітектонічну структуру постановки, яка включає в себе чіткий розподіл на експозицію, зав'язку, розвиток дії, кульмінацію та розв'язку. Постановка складається з п'ятих частин, кожна з яких має свій характер та лексичне наповнення, але водночас об'єднує всі епізоди в цілісну картину, від вечора до світанку.

У хореографічній лексиці поєднано жести, міміку, елементи пантоміми й різноманітні танцювальні малюнки, що увиразнюють сюжетні події та допомагають розкрити характери. Ритуальні рухи та обрядові мотиви слугують засобами підсилення теми магії ночі Івана Купала, а взаємодія молоді та потойбічних персонажів підкреслює напруження між світлом і темрявою, традиційним і міфологічним.

3. Проведений аналіз музичної основи хореографічної постановки, а саме кожного з фрагментів: визначений музичний розмір та кількість тактів кожної композиції. Музичне оформлення у виконанні симфонічного оркестру та Національного заслуженого академічного українського народного хору ім. Г. Верьовки підсилює традиційну атмосферу й надає постановці автентичного звучання, тісно пов'язаного з українською обрядовістю.

Проведений аналіз сценографічного рішення – вінки, стрічки, свічки, купайлиця, гілки та дрова, а також використання проєкційного фону – створюють візуально насичений простір, який дозволяє глядачеві зануритися у символіку свята. Контраст світла та тіні, гра кольорів і зміна візуальних образів допомагають передати рух емоцій: від легкого святкового настрою до появи містичного напруження та подальшого очищення у променях світанку.

Таким чином, хореографічна постановка демонструє глибоку філософську ідею: магія ночі Івана Купала є не лише театралізованим обрядовим дійством, але

й символом внутрішнього світла, яке завжди перемагає темряву. Завдяки комплексному поєднанню хореографії, музики, сценографії та обрядової символіки постановка постає цілісним художнім твором, що глибоко й емоційно розкриває суть купальських традицій та їхню магічну силу.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У ході роботи над кваліфікаційною роботою «Магія свята Івана Купала: балетмейстерський реліз» нами було опрацьовано історичні та літературні джерела вітчизняних науковців (Кононенко О., Лиса В.), інтернет-ресурси; прослухано музичний матеріал та переглянуто балетмейстерські втілення. На основі визначених завдань сформульовано наступні висновки:

1. Визначено, що свято Івана Купала має давнє язичницьке походження та є одним із найяскравіших обрядів українського календарного циклу. Воно сформувалося на основі вірувань давніх слов'ян, пов'язаних з ушануванням природних сил, культом Сонця, води, родючості та уявленням про очищення через контакт зі стихіями. Після прийняття християнства купальські звичаї не зникли, а трансформувалися. Внаслідок цього сформувався синкретичний комплекс обрядів, у якому язичницькі символи співіснують із християнськими інтерпретаціями.

Такий характер змін підтверджує здатність народної культури до адаптації та збереження функціонально значущих елементів традиційної обрядовості. Збереження і відтворення цих практик у формі фольклорних дійств, мистецьких реконструкцій і святкових заходів підтверджує їхню стійку присутність у культурній пам'яті та значущість для формування української національної ідентичності.

2. Мотиви купальської ночі отримали яскраве художнє відображення в українській літературі різних епох. Твори М. Гоголя, М. Коцюбинського, Г. Квітки-Основ'яненка, О. Олеся, Т. Шевченка та інших митців засвідчують, що Івана Купала стало важливим джерелом творчого натхнення. Автори використовували містику, символізм і поезику свята для розкриття складних людських переживань, тем кохання, боротьби добра і зла, внутрішніх страхів, моральних дилем і доленосних виборів.

Такий літературний інтерес підкреслює не лише глибину та багатозаровість купальських традицій, а й їх здатність формувати особливий

культурний контекст, що впливає на світоглядні установки та художні пошуки українських письменників. Звернення митців до купальської символіки й обрядовості як в давнину, так і в сучасний час свідчить про те, що ця традиція продовжує бути джерелом натхнення, осмислення національної ідентичності та творчого переосмислення давніх міфологічних мотивів у сучасному літературному дискурсі.

3. Досліджено, що купальські мотиви не змогли оминати і композиторів, балетмейстерів, художників. Прикладом є фольк-опера Є. Станковича «Коли цвіте папороть» балетмейстерів С. Насенко та А. Шошина; мотиви свята відображаються у піснях Jerry Heil, Alyona Alyona та Ela «KUPALA», О. Кабанова «Oh na Ivana na Kupala». Своє відображення купальські свята знайшли у роботах художників: І. Габришина «На Івана Купала», О. Мороз «На Івана, на Купала». До купальського свята зверталися Український академічний фольклорно-етнографічний ансамбль «Калина», Чернігівський академічний народний хор та Академічний ансамбль пісні і танцю «Сіверські клейноди», балетмейстери В. Єрмак та В. Вітковський.

Образи купальських обрядів стають універсальним джерелом натхнення для митців різних напрямів, дозволяючи передати багатство національної традиції та її символічного змісту. Таке широке використання фольклорного матеріалу стимулювало переосмислення свята та формування власного художнього бачення у культурних діячів. Купальські обряди вирізняються багатогранністю, яскравістю, символічною насиченістю та естетичною привабливістю, що робить їх органічним елементом будь-якої творчості – від літератури і живопису до музики та хореографії.

4. Під час підготовки кваліфікаційної роботи нами визначено *тему* (обрядове свято Івана Купала та його балетмейстерське втілення) та *ідею* (грунтовніше розкрити дійство купальського свята, його обрядові риси та символічні значення), *конфлікт хореографічної постановки* (боротьба між неприродними істотами та молоддю). Лібрето постановки побудоване на символічному зіставленні людського та надприродного - випробування, коли нечиста сила намагається підкорити одного з юнаків.

У ньому простежується шлях молоді через купальські обряди до моменту випробування, коли нечиста сила намагається підкорити одного з юнаків. Однак світанок, який у традиції символізує перемогу світла над темрявою, повертає гармонію та відновлює природний порядок. Кожен епізод – від хороводів і свята до появи потойбічних сил – має власну емоційну напругу та художню логіку, що забезпечує цілісність композиції.

5. Сформовано композиційно-архітектонічну структуру постановки, яка включає в себе чіткий розподіл на експозицію, зав'язку, розвиток дії, кульмінацію та розв'язку. Постановка складається з п'ятих частин, кожна з яких має свій характер та лексичне наповнення, але водночас об'єднує всі епізоди в цілісну картину, від вечора до світанку.

У хореографічній лексиці поєднано жести, міміку, елементи пантоміми й різноманітні танцювальні малюнки, що увиразнюють сюжетні події та допомагають розкрити характери. Ритуальні рухи та обрядові мотиви слугують засобами підсилення теми магії ночі Івана Купала, а взаємодія молоді та потойбічних персонажів підкреслює напруження між світлом і темрявою, традиційним і міфологічним.

6. Проведений аналіз музичної основи хореографічної постановки, а саме кожного з фрагментів: визначений музичний розмір та кількість тактів кожної композиції. Музичне оформлення у виконанні симфонічного оркестру та Національного заслуженого академічного українського народного хору ім. Г. Верьовки підсилює традиційну атмосферу й надає постановці автентичного звучання, тісно пов'язаного з українською обрядовістю.

Також, важливою складовою є сценографічні рішення: вінки, стрічки, свічки, купайлиця, гілки та дрова, а також використання проєкційного фону – створюють візуально насичений простір, який дозволяє глядачеві зануритися у символіку свята. Контраст світла та тіні, гра кольорів і зміна візуальних образів допомагають передати рух емоцій: від легкого святкового настрою до появи містичного напруження та подальшого очищення у променях світанку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гоголь М. Українські повісті. Київ: Yakaboo Publishing. 2018. 608 с.
2. Квітка-Основ'яненко Г. Ф. Конотопська відьма. Харків: Vivat. 2023. 368 с.
3. Кобилянська О. В неділю рано зілля копала. Харків: «Фоліо». 2023. 253 с.
4. Коли цвіте папороть. URL: <https://surl.li/clrvngx> (дата звернення: 25.11.2025).
5. Кононенко О. Українська міфологія. Божества і символи. Харків: Фоліо, 2023. С. 30-31.
6. Коцюбинський М. На камені. Київ: Yakaboo Publishing. 2025. 45 с.
7. Лис В. Століття Якова. 8-ме вид. 2024. 240 с.
8. Олесь О. Поєми, поезії, п'єси. Київ: Видавництво «Фоліо», 2023. 80 с.
9. Oh na Ivana na Kupala. URL: <https://youtu.be/6aDseKGz584?si=3xpsWUkk4aOE0c5C> (дата звернення: 21.08.25)
10. Свято Івана Купала: сакральний зміст та язичницькі корені. URL: https://gazeta.te.ua/svyato-ivana-kupala-sakralnyj-zmist-ta-yazychnytski-koreni/#google_vignette (дата звернення: 12.09.2024).
11. Свято Івана Купала як симбіоз двох культур. URL: <https://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/svjato-ivana-kupala-jak-simbioz-dvoh-kultur/?srsltid=AfmBOoo5maEzy7rIwtNXyvGls1z7Qg79faR5P8WWrHf1TbAHjKixHGpB> (дата звернення: 15.09.2024)
12. Традиції та обряди. Івана Купала. URL: <https://www.nibu.kyiv.ua/exhibitions/578/> (дата звернення 12.06.2025)
13. «У Чернігові відсвяткували Купала й згадали традиції» URL: <https://suspilne.media/chernihiv/1050267-cogo-dna-bulo-tabu-na-pradinna-i-tkactvo-visivati-dozvolalosa-u-cernigovi-vidsvatkuvali-kupala-j-zgadali-tradicii/> (дата звернення: 28.06.2025)
14. «Русалка». Тарас Шевченко. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=15555> (дата звернення: 21.08.25)

- 15.«Фантасмагорія «Вечір на Івана Купала» Юрія Ілленка вийшла онлайн на Takflix.com». URL: <https://cineast.com.ua/2024/08/15/evening-on-ivan-kupala/> (дата звернення: 03.06.2025).
- 16.«Фолк-опера «Коли цвіте папороть» Євгена Станковича: український прорив у Львові». URL: <https://mus.art.co.ua/folk-opera-koly-tsvite-paporot-evhena-stankovycha-ukrajinskyj-proryv-u-lvovi/> (дата звернення: 21.08.2025).

ДОДАТКИ

Костюми Молоді – хлопців та дівчат.

Костюм Потоїбічних Сил

Вінок

Свічки

Стрічки

Епізоди із фольк-опери «Коли цвіте папороть».

Епізоди із хореографічної містерії «На Йвана Купала» Академічного ансамблю пісні і танцю «Сіверські клейноди». Балетмейстер – В. Вітковський.

Роботи художників.

Олег Соколов «Івана Купала»

Степан Чуприна «На Івана Купала»

Генріх Семирадський «Івана Купала»

Хоровод навколо Купайлиці. Ілюстрація.

Епізоди із апробації хореографічної постановки «Чари купальського кохання».

